

جنسیت و تفاوت گفتمان: بررسی نشانه‌های گفتمانی در مکالمات روزمره سخنوران زن و مرد فارسی زبان

منیژه اعلمی

دانش آموخته‌ی دوره‌ی دکتری زبان‌شناسی کاربردی، دانشگاه آزاد اسلامی تبریز و کالج تکنولوژی سالalah، عمان^۱ (نویسنده مسؤؤل)

مریم صباح

دانشجوی دوره‌ی دکتری رشته‌ی تکنولوژی آموزشی و چند رسانه‌ای، دانشگاه یواس ام مالزی^۲

تاریخ پذیرش: ۹۰/۹/۳۰

تاریخ دریافت: ۹۰/۸/۱

چکیده

مطالعه‌ی حاضر تلاشی است جهت بررسی تفاوت گفتمان بین زنان و مردان فارسی زبان از منظر نشانه‌های گفتمانی با تأکید بر نوع، توالی و نقش آنها در زبان گفتاری. چهارچوب تیوریک بریتون^۳ (۱۹۹۶) جهت طبقه بندی نقش (های) نشانه‌های گفتمانی به دو کلان نقش "بینافردی" و "متنی" مورد

1. Email:alami_m2001@yahoo.com
2. Email:maryam_sabbah1985@yahoo.com
3. Brinton

استفاده قرار گرفته است. داده ها شامل ۱۴ مکالمه روزمره ضبط شده بین سخنوران زن و مرد فارسی زبان با لهجه تهرانی بود که مورد تجزیه و تحلیل کمی و کیفی قرار گرفتند. نتایج تحقیق نشان می دهد که روی هم رفته ۳۴ نوع نشانه گفتمانی ۲۵۴ بار توسط سخنوران مورد استفاده قرار گرفتند که در میان آنها نه/نه بابا با بیشترین توالی پر کاربرد ترین نشانه های گفتمانی بودند. یافته دیگر این تحقیق مربوط به مقایسه توالی کاربرد نشانه های گفتمانی در گفتمان زنان و مردان فارسی زبان است. نتیجه بررسی داده ها تفاوت معناداری را در تعداد نشانه های گفتمانی در گفتمان زنان و مردان نشان نمی دهد. نتیجه تست کای-اسکووار^۴ این موضوع را تایید می کند ($P = 0/157 > 0/05$). یافته های دیگر مطالعه حاضر مربوط به است.

زنان و مردان فارسی زبان از نشانه های گفتمانی برای اهداف بین فردی / متنی است. نتایج تحقیق تفاوت معناداری را بین گفتمان مردان و زنان فارسی زبان در استفاده از نشانه های گفتمانی برای دو منظور گفته شده نشان می دهد ($P = 0/002 < 0/05$). به عبارت دیگر کاربرد نشانه های گفتمانی توسط مردان فارسی زبان بیشتر برای اهداف متنی بوده است، در حالیکه زنان از آنها برای نقش های بینا فردی استفاده می کردند.

کلید واژه ها: جنسیت، گفتمان، تجزیه و تحلیل مکالمه، نشانه های گفتمان، نقش متنی، نقش بینا فردی

مقدمه

نقش جنسیت در زندگی روزمره آن چنان کم رنگ و محو شده که به عنوان بخش لاینفک زندگی پذیرفته شده است. تجلی جنسیت در تمام ارکان زندگی ما اعم از رفتار، گفتار، طرز غذا خوردن، شیوه رانندگی، شوخی کردن، درگیر شدن و..... مشهود است.

4. Chi-square test

سیمون دوبوار^۵ در مقدمه جلد دوم کتاب معروفش «جنس دوم»^۶ اظهار می‌کند که هیچ بشری از بدو تولد مرد یا زن آفریده نمی‌شود، بلکه این جامعه هست که به او نقش زن یا مرد می‌دهد. زبان به عنوان یکی از ابزارهای تجلی جنسیت از این قاعده مستثنا نیست. جنیفر کوتس^۷ (۱۹۹۳: ۱۶۶) عقیده دارد که «یادگیری نقش زن یا مرد در واقع چیزی جز یادگیری زبان جنسیتی مناسب نیست».

هنگام صحبت ما از منابع زبانی گوناگونی بهره می‌گیریم تا عقاید خود را بازگو کنیم، تأثیر لازم را بر روی مخاطب بگذاریم، خود را به دیگران بشناسانیم، مسیر گفتگو را تغییر دهیم و یا قدرت خود را بر مخاطب اعمال کنیم. بنابراین هر جنبه‌ای از زبان مثل تن صدا، انتخاب واژگان، طرز تلفظ و حتی الگوهای گرامری می‌توانند نشانگر جنسیتی گوینده باشند. زبان‌شناسان در تلاش برای کم رنگ کردن کلیشه‌های متداول و رایج در جامعه در مورد تفاوت گفتاری زنان و مردان از جمله «زنان پر حرف تر از مردان هستند» بر جنبه‌های مختلف زبان از نحو، آواشناسی، کاربرد واژگان (ترودگیل: ۱۹۹۸)^۸، کنترل موضوع گفتگو، قطع سخن گوینده، (وست و زیمرمان^۹) پاسخ‌های کوتاه، سؤال کوتاه آخر جمله (کوتس ۱۹۹۳، هیلر^{۱۰}، ۲۰۰۴، مالتز و بروکر^{۱۱}، ۱۹۸۲) و کاربرد نشانه‌های گفتمانی (هولمز^{۱۲}، ۱۹۹۵، ارمان^{۱۳}) تأکید کرده و مطالعات ارزشمندی را در این زمینه انجام داده‌اند.

در سال‌های اخیر توجه و مطالعه بر زبان گفتاری در موقعیت‌های واقعی روزمره افزایش چشم‌گیری داشته است و در نتیجه برخی مولفه‌های زبانی که سابقاً «تهی»، «پر کننده‌ها» و حتی گاهی «اضافی» نامیده می‌شدند، مورد توجه زبان‌شناسان کاربردی و تجزیه و تحلیل کنندگان گفتمان قرار گرفتند. این عناصر زبانی به خصوص مورد توجه وافر زبان‌شناسانی قرار گرفتند که به تجزیه و تحلیل مکالمات روزمره و عادی^{۱۴} علاقمند بودند. با در نظر گرفتن این واقعیت که مطالعات زبان‌شناسی فارسی در حیطه‌ی جنسیت بیشتر به بررسی جنبه‌هایی مانند «قطع گفتار» (افتخاری، ۱۳۷۸)، نقش جنسیت در فراگیری زبان خارجی (رحمتیان و

5. Simon De Boar

6. Second Sex

7. Jennifer Coats

8. Trudgill

9. West and Zimmerman

10. Hiller

11. Maltz and Broker

12. Holmes

13. Erman

14. Casual conversation

اطرشی، ۱۳۸۶)، گفتار مودبانه و جنسیت (عسگری ۱۳۷۵)، تأثیر جنسیت در انتخاب واژگان (فارسیان، ۱۳۷۸)، مؤلفه قدرت در گفتار زنان و مردان فارسی زبان (مهدی پور، ۱۳۷۸) و مقایسه بین «اما» در فارسی و «but» در انگلیسی (دبیر مقدم ۲۰۰۲) تأکید داشته مطالعه بر روی نشانه‌های گفتمانی (ن.گ) در گفتمان سخنوران زن و مرد فارسی زبان تهرانی مورد بی مهری قرار گرفته است. به طوری که دسترسی به مطالعه و یا تحقیقی که در تحقق بخشیدن به اهداف مطالعه حاضر بتوان به آن استناد کرد برای نویسندگان مقاله حاضر امکان پذیر نبود.

با فرض این که سخنوران همه زبانها از نشانه‌های گفتمانی و یا عناصر مشابه به طور مکرر در گفتمان خود استفاده می کنند، مطالعه‌ی حاضر در پی یافتن پاسخ به این سؤالات است:

- ۱- کدام عناصر زبانی نشانه‌های گفتمانی در زبان فارسی محسوب می شوند؟
- ۲- نقش (های) بی‌نا فردیو متنی نشانه‌های گفتمانی در زبان فارسی چیست؟
- ۲- آیا رابطه‌ای بین جنسیت و استفاده از نشانه‌های گفتمانی در زبان فارسی هست؟
- ۳- آیا سخنوران زن/مرد فارسی زبان از نشانه‌های گفتمانی برای نقشهای متنی/ بی‌نا فردیبه یکسان استفاده می کنند؟

پیشینه‌ی تحقیق

۲۰ سال اخیر شاهد حجم عظیمی از مطالعات و تحقیقات بر روی نشانه‌های گفتمانی در زبانهای مختلف بوده است. استفاده از چارچوب‌های نظری و دیدگاه‌های متفاوت برای بررسی این عناصر زبانی دال بر اهمیت آنها در زبان محاوره ای است. واژگان و کلمات مختلفی برای نامیدن این عناصر پیشنهاد شده از جمله: «نشانه‌های کاربردی»^{۱۵} (برینتون، ۱۹۹۶؛ فریزر،^{۱۶} ۱۹۹۹)، «نشانه‌های گفتمان» (شفرن،^{۱۷} ۱۹۸۷)؛ «ارتباط‌دهندگان گفتمان»^{۱۸} (بلک‌مور،^{۱۹} ۲۰۰۲) و «گرداننده گفتمان»^{۲۰} (ردکر،^{۲۱} ۱۹۹۱). در مطالعه‌ی حاضر واژه‌ی

15. Pragmatic Markers

16. Fraser

17. Schiffrin

18. Discourse Connectives

19. Blakemore

20. Discourse Operators

21. Redeker

پیشنهادی شفرن مورد استفاده قرار خواهد گرفت. تنوع واژگان برای نامیدن این عناصر زبانی نشانگر عدم توافق میان زبانشناسان در استفاده از یک واژه واحد برای نامیدن آنها است. این عدم توافق مسایلی از قبیل تعداد نشانه‌های گفتمان در هر زبان و اینکه چه عناصری می‌توانند عضو این گروه محسوب شوند را نیز در بر می‌گیرد. به طور کلی تمایز دادن ن.گ ها از دیگر واژگان مشابه و احراز نقشهای مختلف در گفتمان در کنار مشکلات بحث شده در بالا بر دشواری تحقیق بر روی این عناصر زبانی می‌افزاید.

ن.گ ها از مشخصه‌های بارز زبان گفتاری به خصوص زبان محاوره و غیر رسمی هستند. به عبارت دیگر گفتگوهای روزمره میان سخنوران منبع پر باری از ن.گ ها به شمار می‌آیند. سخنوران از این عناصر زبانی برای اهداف مختلف استفاده می‌کنند. با در نظر گرفتن نکات ذکر شده نویسنده حاضر بر این باور است که تجزیه و تحلیل گفتگوهای روزمره میان سخنوران مرد و زن فارسی زبان با لهجه تهرانی می‌تواند حقایقی را در مورد ن.گ ها در خصوص نوع، توالی و نقش آنها در گفتمان به دست دهد.

مشخصه‌های نشانه‌های گفتمانی

اگر چه ن.گ. ها شامل آیتم‌هایی از گروه‌های نحوی مختلف مانند قیده‌ها، رابطه‌ها، کلمات پر کننده و ... هستند، اما همه‌ی آنها در مشخصه‌های زیر مشترک هستند:

۱. ن.گ ها از نظر دستوری انعطاف پذیر هستند. به این معنی که آنها می‌توانند در مکان‌های مختلفی در گفتمان به کار برده شوند (ابتدا، میان، انتها). آنها به صورت عوامل تنها بدون همراهی با کلمات دیگر هم می‌توانند استفاده شوند.
۲. ن.گ ها در تمام زبان‌ها استفاده می‌شوند (لنک، ۱۹۹۸^{۲۲}. ییلماز، ۲۰۰۴^{۲۳}).
۳. ن. گ ها از نظر نحوی مستقل عمل می‌کنند (شفرن، ۱۹۸۷).
۴. ن. گ ها تأثیری بر روی بار معنایی^{۲۴} گزاره ندارند؛ یعنی حذف آنها از گفتمان خللی به معنای گزاره وارد نمی‌کند (برینتون ۱۹۹۶؛ شفرن، ۱۹۸۷).
۵. ن. گ ها بار اطلاعاتی گزاره را افزایش نمی‌دهند.

22. Lenk

23. Yilmaz

24. Semantic meaning

۶. ن. گ ها بر معنای کاربردی گفتمان^{۲۵} می‌افزایند (اندرسن، ۲۰۰۱؛ فریزر، ۱۹۹۰).
 ۷. ن. گ ها چند نقشی هستند (شفرن ۱۹۸۷؛ فریزر ۱۹۹۰).

نقش‌های متداول نشانه‌های گفتمانی در گفتمان

نشانه‌های گفتمانی نقش‌های مختلفی را در گفتمان ایفا می‌کنند. مطابق نظریه‌ی مولیر^{۲۷} (۲۰۰۵: ۹) متداول‌ترین این نقش‌ها عبارتند از:

- تغییر دادن مسیر گفتگو
- پیش درآمدی برای پاسخ به سوال یا نشان دادن عکس العمل به سخن مخاطب
- به منظور پر کردن زمان هنگام گفتگو وقتی که نمی‌توانید کلمه مورد نظر را به خاطر آورید

- کمک به گوینده تا نوبت صحبت را برای خود حفظ کند
 - برای ابراز همدلی و نزدیکی با مخاطب
 - به نشانه شنودگی و توجه از طرف مخاطب
 - برای ایجاد انسجام و یکپارچگی در گفتمان
- کروچر (۲۰۰۴: ۴۰) بر این باور است که ن. گ ها می‌توانند دو نوع نقش اصلی در گفتمان داشته باشند: نقش رسمی و نقش غیر رسمی. مطابق نظر او، «علامت برای جابجایی بین گوینده و شنونده، تشخیص انحراف از مسیر بحث، همراه شدن با عقیده و نقطه نظر گوینده، چارچوب دادن به گفتگو» در حیطه‌ی نقش‌های رسمی ن. گ ها قرار دارند. در میان نقش‌های غیر رسمی که کروچر به آن اشاره می‌کند می‌توان از «پرکننده مکث‌ها» و «مشکل‌گشایی به هنگام تردید» نام برد.

جنسیت و نشانه‌های گفتمانی

نتیجه‌ی مطالعه اوسمان^{۲۸} (۱۹۸۳) بر روی y'know نشان می‌دهد که زنان بیش از مردان تمایل دارند که از این ن. گ. استفاده کنند. نتایج تجزیه و تحلیل هولمز (۱۹۹۵) بر

25. Pragmatic meaning
 26. Andersen
 27. Muller
 28. Ostman

روی ۲۰۷ نمونه you know در گفتمان زنان و مردان نیوزلندی نشان داد که تفاوت اندکی در تعداد دفعاتی که مردان از ن. گ ها استفاده کرده‌اند با زنان وجود دارد (۱۰۵ مورد برای مردان در برابر ۱۰۲ مورد برای زنان). ولی در کاربرد این ن. گ. برای اهداف مختلف تفاوت معناداری بین مردان و زنان نیوزلندی گزارش شده است؛ در حالی که زنان نیوزلندی در تعریف داستان از you know برای ایجاد حس همدردی با مخاطب خود استفاده می‌کردند، مردان برای مطرح کردن خود به عنوان فردی فرهیخته و با کفایت آن را به کار می‌بردند. ارمان (۱۹۹۲) نتایج مطالعه خود را به صورت کاملاً متفاوتی گزارش می‌کند. او متوجه شد که تعداد ن. گ ها در گفتگوهای بین افراد همجنس بیشتر از گروه‌های مختلط بوده است. علاوه بر این you know غالباً برای سازماندهی گفتمان و نشانه تردید و دودلی در گفتمان زنان بود، در حالی که مردان از ن. گ ها برای رمزگشایی اطلاعات، ایجاد هماهنگی در جابجایی بین گوینده و شنونده، برای اصلاح گفته توسط خود گوینده و یا در خواست از مخاطب استفاده می‌کردند. در مطالعه‌ای کیفی کروچر (۲۰۰۴) رابطه بین استفاده از ۴ ن. گ uh, um, like, you know و جنسیت را بررسی کرد. نتیجه این بررسی تفاوت معناداری را بین زنان و مردان در استفاده از ۲ ن. گ uh, um نشان نداد؛ به عبارت دیگر مردان و زنان به طور تقریبی یکسان از این ۲ ن. گ در گفتمان خود استفاده کرده‌اند، اما در مورد ۲ ن. گ دیگر یعنی like, you know تفاوت معناداری مشاهده شد. کاربرد این ۲ ن. گ در گفتمان زنان در مقایسه با مردان بیشتر بوده است. تحقیق پیکره ای^{۲۹} بر روی ۶ ن. گ, I mean, you know you see, kind of, sort of, well نشان می‌دهد که تنوع در استفاده از این ن. گ ها بین مردان و زنان بیشتر مربوط به متغیرهایی مانند طبقه‌ی اجتماعی و سن بوده است تا جنسیت سخنور. تقریباً در تمام گفتگوها مردان و زنان از این ن. گ ها برای اهداف مشابهی استفاده می‌کردند، گرچه گاهی تفاوت‌هایی در تعداد کاربرد آنها بین مردان و زنان مشاهده شده است. آنها از این ن. گ ها بیشتر برای نشان دادن تردید و عدم اطمینان از درستی گفتمان استفاده می‌کردند.

ساختار نظری برینتون

برینتون در بررسی نقشهای ن. گ ها از نقشهای سه گانه‌ی هالییدی^{۳۰} (۱۹۹۴) استفاده

29. Corpus
30. Halliday

می‌کند و این نقشها را به ۲ گروه کلی نقشهای بینا فردیو متنی تقسیم کرده است. از منظر نقش بینا فردی، برینتون عملکرد ن.گ ها را به روغن کاری چرخهای گفتگو تشبیه کرده است که استفاده از آنها کمک به برقراری و ادامه روابط گفتمانی بین گوینده و شنونده می‌شود. برینتون عقیده دارد که ن.گ ها بیان کننده نقطه نظر، ارزیابی، قضاوت و انتظارات گوینده از موضوع مورد بحث است. علاوه بر این آنها اشاره به ماهیت اجتماعی ارتباط، نقش گوینده و همچنین نقشی که به شنونده داده شده می‌کنند. او بر این باور است که ن.گ ها نه تنها به منظور جلوگیری از نشان دادن تردید و عدم اطمینان گوینده از درستی گزاره به کار گرفته می‌شوند، بلکه نشان دهنده درخواست گوینده از مخاطب برای تایید گفته او نیز هستند. آنها همچنین به عنوان پاسخ یا عکس العمل به گفته‌های مخاطب کاربرد دارند. در ایفای نقش متنی ن.گ ها به رابطه زنجیره‌ای و انسجام بین گزاره حاضر و گزاره‌های ماقبل و یا مابعد اشاره می‌کنند. بر طبق نظریه برینتون علامت دادن شروع و خاتمه گفتمان، نشان دادن تغییر مسیر موضوع مورد بحث، اشاره به اطلاعات جدید و قدیمی، تاکید بر بخش خاصی از گفتمان، نشان دادن ارتباط بین گزاره‌های مرتبط به هم بخشی از نقشهای متنی ن.گ ها در گفتمان محسوب می‌شوند.

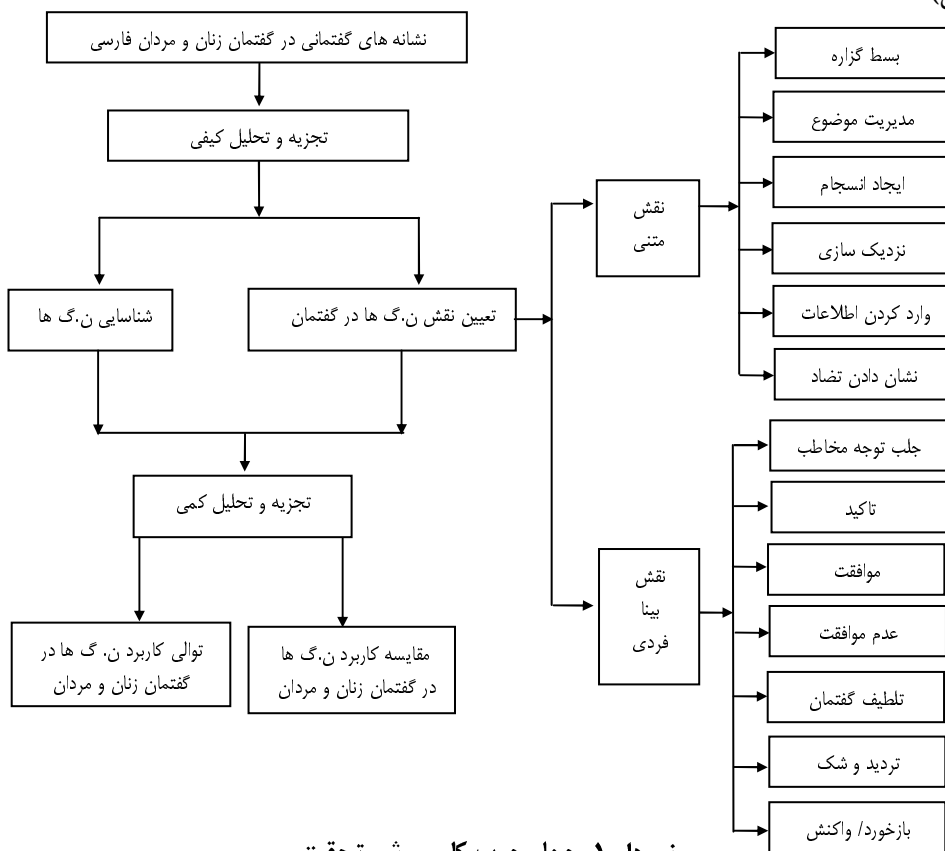
روش تحقیق

به منظور دستیابی به اهداف تعریف شده برای تحقیق حاضر، روش‌های تجزیه و تحلیل کمی و کیفی که مکمل یکدیگر هستند، مورد استفاده قرار گرفت. تحلیل کیفی این امکان را به محققان داد تا ن.گ ها را در گفتمان سخنوران فارسی زبان شناسایی و نقش آنها را در متن به کار گرفته شده، بررسی کنند. برای تحلیل کمی بر اساس یافته‌های بدست آمده از تحلیل کیفی، ابتدا فهرستی از متداول‌ترین ن.گ های به کار گرفته شده در گفتمان سخنوران زن و مرد فارسی زبان تهیه و بعد به مقایسه کمی در توالی آنها پرداخته شد. این کار به منظور دستیابی به تفاوت موجود در تعداد ن.گ های استفاده شده توسط زنان و مردان سخنور و اینکه آیا این تفاوت معنادار و چشمگیر است یا فقط محصول تصادف بوده انجام گرفت.

مدل پیشنهادی برای طبقه‌بندی نشانه‌های گفتمانی فارسی

با در نظر گرفتن این واقعیت که هر تحقیقی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها باید از

چارچوب نظری مشخصی پیروی کند؛ مدل ۲ سطحی / لایه ای برینتون (۱۹۹۶) که نقش‌های گفتمانی ن.گ ها را از دو دیدگاه بینا فردی و متنی بررسی می‌کند، در مطالعه‌ی حاضر به کار گرفته شد. در همگامی و همسویی با این مدل ابتدا تمام ن.گ های استفاده شده در مکالمات ضبط شده بین زنان و مردان فارسی زبان با لهجه‌ی تهرانی مشخص و بعد نقش آنها در بافتی که به کار گرفته شده بودند، تعیین شد. نمودار شماره ۱ چارچوب کلی تقسیم‌بندی نقش‌های ن.گ های فارسی را نشان می‌دهد. هر کدام از نقش‌های اصلی خود از ریز نقش‌هایی تشکیل شده‌اند که به اجمال در ذیل توضیح داده می‌شوند. همان‌طور که قبلاً بحث شد مدل پیشنهادی شامل ۲ نقش اصلی بر گرفته از مدل برینتون و ۱۳ ریز نقش پیشنهادی در مطالعه‌ی حاضر است (۷ ریز نقش زیر گروه نقش بینا فردی و ۶ ریز نقش زیر گروه نقش متنی).

نمودار ۱. چهار چوب کلی روش تحقیق

ریز نقشهای متنی

ریز نقشهای متنی که برای ن.گ های به کار گرفته شده توسط سخنوران فارسی زبان در مطالعه حاضر تعریف شده اند عبارتند از:

۱. **بسط گزاره:** به کمک این ریز نقش گوینده می تواند از ن.گ ها استفاده کند تا گفته خود را اصلاح کند، مطلب گفته شده را با زدن مثال یا دادن توضیحات شفاف سازی کند.
۲. **مدیریت موضوع:** این ریز نقش شامل استراتژی‌هایی هست که گوینده در هنگام شروع به سخن، تغییر موضوع بحث، خاتمه دادن به بحث، حفظ نوبت در گفتگو و دادن نوبت صحبت به مخاطب به کار می‌گیرد.
۳. **انسجام و یکپارچگی گفتمان:** این ریز نقش به گوینده کمک می‌کند تا با استفاده از ن.گ ها بین گزاره‌ی مورد بحث و گزاره های ماقبل و مابعد انسجام ایجاد کند.
۴. **نزدیک سازی:** با استفاده از این ریز نقش گوینده به هنگام روایت واقعه‌ای می‌تواند فاصله زمانی بین زمان واقعی انجام فعل و زمان نقل را پر کرده و در شنونده حس در زمانی بوجود آورد.
۵. **تزریق اطلاعات جدید:** گوینده با استفاده از ن.گ ها می‌تواند وارد کردن اطلاعات جدید را در گفتمان علامت داده و به شنونده کمک کند تا آنها را از اطلاعات قدیمی تمایز دهد.
۶. **تضاد بین گزاره ای:** این ریز نقش به گوینده کمک می‌کند تا نشان دهد که گزاره بعدی در تناقض با گزاره حاضر است و یا گزاره حاضر در مخالفت با گزاره ماقبل بیان شده است.

ریز نقشهای بینافردی

ریز نقشهای بینا فردیکه در مطالعه‌ی حاضر برای ن.گ های استفاده شده در گفتمان سخنوران فارسی زبان تعریف شده‌اند عبارتند از:

۱. **جلب توجه مخاطب:** این ریز نقش به گوینده کمک می‌کند تا با برجسته‌سازی^{۳۱} بخشی از گزاره، توجه مخاطب را به آن جلب کند.

³¹ Highlighting

۲. تأکید: با استفاده از این ریز نقش گوینده می‌تواند بر عنصر خاصی از گفتمان تأکید کند.
۳. موافقت با مخاطب: ن. گ ها به شنونده کمک می‌کنند تا موافقت خود را با گوینده نشان دهد.
۴. عدم موافقت با مخاطب: سخنور می‌تواند با به کارگیری ن.گ ها مخالفت خود را با گفته مخاطب نشان دهد.
۵. تلطیف گفتمان: با استفاده از ن. گ ها گوینده می‌تواند ارزش و شأن مخاطب^{۳۲} را حفظ کند و از به مخاطره انداختن اعتبار او پرهیز کند.
۶. تردید و دودلی: گوینده با استفاده از ن.گ ها می‌تواند عدم اطمینان/ تردید خود را از درستی گزاره / اطلاعاتی که می‌دهد، ابراز کند.
۷. بازخورد/واکنش: با استفاده از ن.گ ها شنونده می‌تواند حضور خود را در گفتگو و تمایل خود را به ادامه آن اعلام کند.

روش تحقیق

نمونه آماری و حجم آن

مطالعه حاضر بر اساس ۱۴ مکالمه ضبط شده بین افراد درجه یک و دو فامیل و بین دوستان در نشست‌های خانوادگی و دوستانه انجام شده است. در کل ۵ ساعت و ۸ دقیقه مکالمه بین زنان و مردان فارسی زبان با لهجه تهرانی به مدت ۶ ماه از اول تیر ماه تا آخر آذر ماه ۱۳۸۹ ضبط و مورد بررسی قرار گرفتند. جدول شماره ۱ خلاصه مشخصات مکالمات ضبط شده را نشان می‌دهد.

³² Saving face

جدول ۱. خلاصه مشخصات مکالمات

مکالمات	تعداد شرکت کنندگان	مرد	زن	سن	مکان	طول مکالمه (دقیقه)
۱	۲	۱	۱	<۲۲-۲۷>	خانه	۱۵
۲	۵	۲	۳	<۲۵-۳۲>	خانه	۴۵
۳	۲	۱	۱	<۲۲-۲۷>	خانه	۳۵
۴	۴	۲	۲	<۲۷-۳۲>	خانه	۲۰
۵	۳	۲	۱	<۲۲-۴۲>	خانه	۱۰
۶	۴	۲	۲	<۴۷-۶۵>	خانه	۲۳
۷	۳	۱	۲	<۳۰-۶۵>	خانه	۲۷
۸	۵	۲	۳	<۲۵-۲۷>	نمایشگاه نقاشی	۴۰
۹	۲	۱	۱	<۲۵-۵۹>	خانه	۱۷
۱۰	۶	۲	۴	<۵۹-۶۹>	داخل اتومبیل	۲۰
۱۱	۲	۱	۱	<۳۵-۵۷>	خانه	۱۴
۱۲	۲	۱	۱	<۳۵-۶۵>	خانه	۳
۱۳	۶	۳	۳	<۲۵-۵۹>	خانه	۴۲
۱۴	۴	۱	۳	<۲۵-۶۵>	کافی شاپ	۳۷
کل	۵۰	۲۲	۲۸	<۲۲-۶۵>		۳۴۸

پیرو نظریه بایبر^{۳۳} (۱۹۹۸) در مورد حجم داده‌ها، پیکره اطلاعاتی ۲۰۰۰ کلمه‌ای برای بررسی توالی عناصر زبانی کافی و قابل قبول است. تحقیق حاضر بر اساس پیکره‌ای ۳۱۰۵ کلمه‌ای انجام شده است. تمامی مکالمات گفتگوهای واقعی و روزمره‌ای هستند که بین سخنوران زن و مرد فارسی زبان در موقعیت‌های غیر رسمی و خودمانی ضبط شده‌اند. دامنه مکالمات شامل گفتگو بین افراد درجه یک خانواده (زن و شوهر، مادر و فرزندان بزرگسال)، افراد درجه دو فامیل (خاله و خواهر زاده‌ها) و دوستان در جمع‌های دوستانه است. به طور کلی ۲۱ سخنور زن و مرد (۹ زن و ۱۲ مرد) در مکالمات شرکت داشتند. میانگین سنی برای شرکت‌کنندگان مونث ۳۸,۸ و برای شرکت‌کنندگان مذکر ۳۳,۸ سال محاسبه شد. لازم به ذکر است که به دلیل ماهیت و ذات مکالمات روزمره (طبیعی بودن آنها) کنترل

³³ Biber

بر روی متغیرهایی مانند سن، میزان تحصیلات و طبقه اجتماعی شرکت‌کنندگان کاری نا ممکن است که از محدودیت‌های مطالعه حاضر به شمار می‌رود.

به منظور جمع آوری داده‌ها از یک ضبط صوت دستی از نوع واکمن^{۳۴} (مارک فیلیپس ، مدل GoGear Mix, 2 GB) استفاده شد. مکالمات اکثراً توسط خود شرکت‌کنندگان ضبط شده‌اند. در مواردی که یکی از محققان کار ضبط را انجام می‌داد، تلاش بر این بود که تا حد امکان از شرکت در گفتگوها اجتناب کند تا حضور او خللی به فرایند عادی و طبیعی بودن گفتگوها وارد نکند و شرکت‌کنندگان به راحتی و بدون هیچ استرس و ناراحتی از حضور او با هم صحبت کنند. پدیده‌ای که لبوو^{۳۵} از آن تحت عنوان "observer's paradox" نام می‌برد (۱۹۷۲: ۱۱۳). برای رعایت اخلاقیات در این‌گونه کارهای تحقیقاتی، کسب اجازه از شرکت‌کنندگان در اولویت قرار دارد. با وجود اینکه موافقت شرکت‌کنندگان جهت ضبط مکالمات از قبل کسب شده بود، ولی آنها در مورد اینکه چه عناصر زبانی در گفتار مد نظر محققان می‌باشد، اطلاع رسانی نشده بودند تا گفتگوها روال عادی و طبیعی خود را از دست ندهد. پیشاپیش هیچ‌گونه محدودیت زمانی برای مکالمات و محدودیت موضوع گفتگو برای شرکت‌کنندگان تعیین نشده بود.

ابزار و روش تحلیل داده‌ها

تحلیل کیفی

یکی از سخت‌ترین مراحل انجام مطالعه حاضر، نوشتاری کردن گفتار شرکت‌کنندگان بود. گاهی مجبور بودیم که مکالمه ضبط شده را بارها و بارها گوش کنیم تا بتوانیم گفتار سخنوران را به نوشتار در آوریم. نکته جالب توجهی که در حین انجام کار بازنویسی متوجه شدیم، همزمان صحبت کردن سخنوران فارسی زبان برای به دست گرفتن سکان گفتگو بود و این امر که چند نفر همزمان با هم مطلبی را ادا می‌کردند، دشواری کار بازنویسی را چند برابر می‌کرد. شناسایی ن.گ‌های استفاده شده در گفتار زنان و مردان فارسی زبان در مرحله بعد از بازنویسی بود. به دنبال مرحله شناسایی و مشخص سازی ن.گ‌ها کار تعیین نقش آنها در بافت به کار گرفته شده انجام شد.

34. Walkman

35. Labov

تحلیل کمی

با در دست داشتن اطلاعات بدست آمده از تحلیل کیفی مرحله بعدی یعنی تحلیل کمی داده‌ها آغاز شد. اولین گام در این مرحله تهیه فهرستی از ن.گ های استفاده شده در گفتمان سخنوران فارسی زبان به ترتیب توالی کاربرد بود. جدول شماره ۲ ن.گ های مشخص شده در گفتمان زنان و مردان فارسی زبان با لهجه‌ی تهرانی را به ترتیب از پرکاربردترین تا کم کاربردترین نشان می دهد.

جدول ۲. متداولترین نشانه های گفتمان فارسی

درصد	توالی کاربرد	نشانه گفتمانی
۱۲/۹۹٪	۳۳	نه / نه بابا
۱۱/۸۱٪	۳۰	دیگه
۶۲,۱۰٪	۲۷	آره / بله
۹/۸۴٪	۲۵	یعنی / یعنی چی / خب
۵/۱۱٪	۱۳	ولی / حالا / الان
۴/۷۲٪	۱۲	بین / نگا کن
۳/۹۳٪	۱۰	اصلاً
۳/۱۴٪	۸	!!!!
۲/۷۵٪	۷	که
۲/۳۶٪	۶	بعد
۱/۹۶٪	۵	آخه / آهان
۱/۵۷٪	۴	تازه
۱/۱۸٪	۳	ههمم / والا / میدونی / نمی دونم / مگه
۰/۷۸٪	۲	چون / منتها / چیز / چیز بودش / میگم که
۰/۳۹٪	۱	راستی / هان / هیچی / مثلاً / فک کن / ایوا / اهه / اووو

پراکندگی نشانه‌های گفتمانی فارسی

تعداد شرکت‌کنندگان، تعداد کلمات استفاده شده توسط سخنوران زن و مرد فارسی زبان، تعداد کل ن.گ ها در گفتمان هر گروه جنسیتی و میانگین آن در جدول شماره ۳ به نمایش گذارده شده است.

جدول ۳.

جنسیت	تعداد شرکت کنندگان	تعداد کلمات	تعداد نشانه‌های گفتمانی	میانگین
مرد	۱۲	۱۶۲۵	۱۱۶	۹/۶۶
زن	۹	۱۴۸۰	۱۳۸	۱۵/۳۳
کل	۲۱	۳۱۰۵	۲۵۴	۱۲/۰۹

همان‌طور که جدول شماره ۳ نشان می‌دهد تعداد کلماتی که در گفتمان مردان (۱۶۲۵ کلمه، ۵۲٫۳۳٪) ثبت شده بیشتر از زنان است (۱۴۸۰ کلمه، ۴۷٫۶۶٪). با در نظر گرفتن این واقعیت که تعداد مردان شرکت‌کننده (۱۲) در مکالمات بیشتر از زنان (۹) بوده است؛ این تفاضل ناچیز کاملاً منطقی و طبیعی به نظر می‌رسد. نگاهی دقیق‌تر به جدول ۳ تفاوت فاحشی را در تعداد ن.گ‌هایی که توسط گروه زنان و گروه مردان استفاده شده، نشان می‌دهد. تعداد ۱۱۶ ن.گ در گفتمان مردان به ۱۳۸ ن.گ. در گفتمان زنان افزایش یافته است. محاسبه میانگین کاربرد ن.گ‌ها عدد ۹/۶ برای مردان و ۱۵/۳ را برای زنان نشان می‌دهد. برای بررسی اینکه آیا این تفاوت در تعداد کاربرد ن.گ‌ها در گفتمان زنان و مردان معنادار است یا امری است تصادفی از تست کای اسکوار^{۳۶} استفاده شد. نتایج این تست تفاوت معناداری را نشان نداد ($P=0/157 > 0/05$). پس می‌توان نتیجه گرفت که استفاده از ن.گ‌ها نسبت به جنسیت سخنور حساس نبوده و جنسیت سخنور تاثیری در کاربرد این عناصر زبانی ندارد. به عبارت دیگر رابطه‌ای بین جنسیت و کاربرد ن.گ‌ها در گفتمان وجود ندارد.

مقایسه درون گروهی ریز نقشهای متنی نشانه‌های گفتمانی

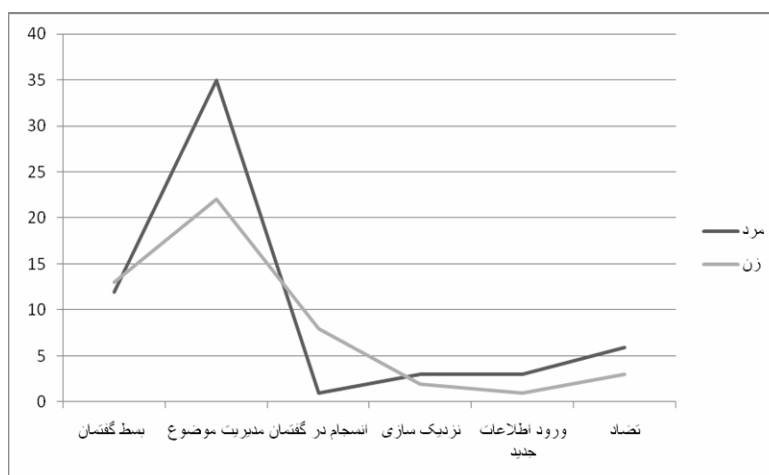
مقایسه درون گروهی میان ریز نقشهای متنی بین سخنوران زن و مرد فارسی زبان با هدف یافتن پاسخ به دو سوال انجام شد:

۱. آیا مردان و زنان از ن.گ‌ها برای ریزنقشهای متنی متفاوتی استفاده می‌کنند؟
۲. ریز نقش غالب در میان نقش‌های متنی در گفتمان زنان و مردان فارسی زبان کدام است؟

³⁶ Chi-square

جدول ۴. ریز نقش‌های متنی و توالی آنها در گفتمان زنان و مردان فارسی زبان

نقش	جنسیت	مرد	درصد	زن	درصد	کل
بسط گفتمان		۱۲	%۴۸	۱۳	%۵۲	۲۵
مدیریت موضوع		۳۵	%۶۱	۲۲	%۳۹	۵۷
انسجام گفتمان		۱	%۱۱	۸	%۸۸	۹
نزدیک سازی		۳	%۶۰	۲	%۴۰	۵
ورود اطلاعات جدید		۳	%۷۵	۱	%۲۵	۴
تضاد		۶	%۶۷	۳	%۳۳	۹

نمودار ۲. مقایسه توالی ریز نقش‌های متنی در گفتمان زنان و مردان فارسی زبان

همان‌طور که جدول شماره ۴ و نمودار شماره ۲ نشان می‌دهند، بیشترین تفاوت بین زنان و مردان در سطح متنی (textual) مربوط به استفاده از ن.گ ها برای ایجاد انسجام و یکپارچگی در گفتمان است (۱۱٪ مردان در برابر ۸۸٪ زنان). به عبارت دیگر برای سخنوران مذکر در مقایسه با زنان انسجام و یکپارچگی در گفتار دارای اهمیت بیشتری بوده. همچنین سخنوران مرد بیش از زنان از ن.گ ها به منظور نشان دادن ورود اطلاعات جدید در گفتمان (۷۵٪ مردان در برابر ۲۵٪ زنان) و اشاره به تناقض بین گزاره فعلی و گزاره های ماقبل و یا ما بعد (۶۷٪ مردان در برابر ۳۳٪ زنان) استفاده می‌کند. تنها ریز نقش متنی که تفاوت ناچیزی بین دو گروه جنیستی مشاهده می‌شود استفاده از ن.گ ها برای بسط دادن گفتمان (زدن

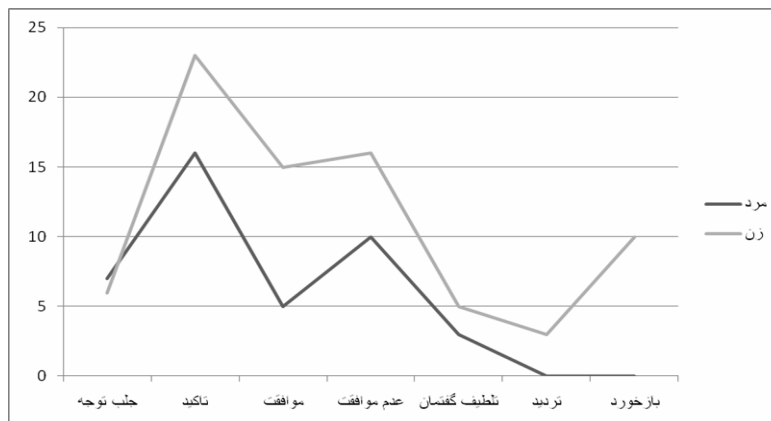
مثال ، دادن توضیحات ، اصلاح کردن گزاره) است (۴۸٪ مردان در برابر ۵۲٪ زنان). در اکثر ریز نقشهای متنی به استثنا یک مورد (ایجاد انسجام در گفتمان) سخنوران مرد در استفاده از ن. گ ها از زنان پیشی گرفتند.

مقایسه درون گروهی ریز نقش‌های بینافردي نشانه های گفتمان

ریز نقش‌های بینا فردیکه ن. گ ها در گفتمان زنان و مردان فارسی زبان ایفا می‌کنند و توالی آنها در جدول شماره ۵ نشان داده شده‌اند.

جدول ۵. ریز نقش‌های بینا فردیو توالی آنها در گفتمان زنان و مردان فارسی زبان

جنسیت نقش	مرد	درصد	زن	درصد	کل
جلب توجه	۷	۵۴٪	۶	۴۶٪	۱۳
تاکید	۱۶	۴۱٪	۲۳	۵۹٪	۳۹
موافقت	۵	۲۵٪	۱۵	۷۵٪	۲۰
عدم موافقت	۱۰	۳۸٪	۱۶	۶۲٪	۲۶
تلطیف گفتمان	۳	۳۷٪	۵	۶۳٪	۸
تردید	۰	۰٪	۳	۱۰۰٪	۳
بازخورد/ واکنش	۰	۰٪	۱۰	۱۰۰٪	۱۰

نمودار ۳. مقایسه توالی ریز نقش‌های بینا فردی در گفتمان زنان و مردان فارسی زبان

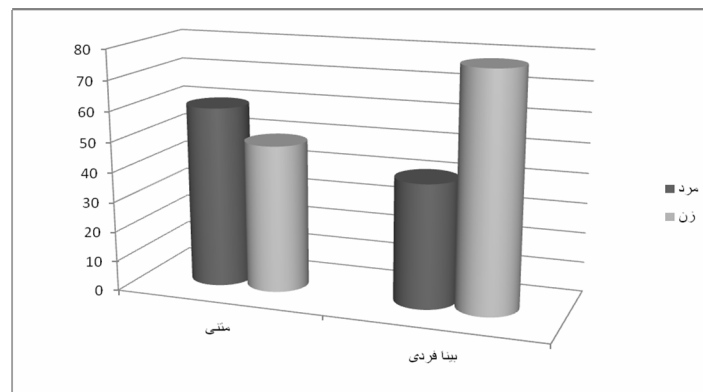
نکته قابل تعمق و جالب در جدول ۵ و نمودار ۳ تفاوت آشکار بین دو گروه سخنور در به کار گیری ن. گ ها برای دو ریزنقش یعنی جهت نشان دادن تردید و به علامت بازخورد است. در هر دو مورد یعنی استفاده از ن. گ ها برای نشان دادن عدم اطمینان گوینده از درستی گزاره (۱۰۰٪ زنان در برابر ۰٪ مردان) و به علامت بازخورد و واکنش شنونده برای نشان دادن حضورش در گفتگو و علاقه او به ادامه آن (۱۰۰٪ زنان در برابر ۰٪ مردان) تمامی ن. گ های به کار گرفته شده متعلق به سخنوران زن است. به عبارت دیگر، بیشترین تفاوت بین زنان و مردان در سطح بینا فردی مربوط به استفاده از ن. گ ها برای این دو ریز نقش اشاره شده در بالا است؛ به طوری که همه موارد کاربرد ن. گ ها برای سخنوران زن ثبت شده است. نکته دیگری که در جدول ۵ به خوبی قابل مشاهده است؛ استفاده نسبتاً بالای زنان از ن. گ ها برای تایید گفته مخاطب و اعلام موافقت با او می باشد (۷۵٪ زنان در برابر ۲۵٪ مردان). در همین راستا در استفاده از ن. گ ها به منظور تلطیف/ ملایم تر کردن گفتمان برای حفظ شأن مخاطب (۶۳٪ زنان در برابر ۳۷٪ مردان) زنان از مردان پیشی گرفته و تفاوت نسبتاً فاحشی بین دو گروه مشاهده می شود.

مقایسه میان گروهی بین کلان نقشهای متنی و بینا فردی نشانه‌های گفتمان

بررسی مقایسه‌ای کاربرد ن. گ ها در گفتمان زنان و مردان برای اهداف متنی و بینا فردی نشان می‌دهد که مردان از ن. گ ها بیشتر برای نقشهای متنی استفاده کرده‌اند (۶۰ مورد برای مردان در برابر ۴۱ مورد برای زنان) در حالی که دغدغه زنان بیشتر در استفاده از این عناصر زبانی برای ایجاد ارتباط و تداوم گفتگو بوده است (۷۸ مورد برای زنان در برابر ۴۹ مورد برای مردان). نتیجه تست کای اسکوار نشان دهنده‌ی معنادار بودن این تفاوت است ($P = 0.002 < 0.05$) به بیان دیگر استفاده از ن. گ ها برای اهداف متنی/ بینا فردی نسبت به متغیر جنسیت حساس بوده و رابطه‌ی مستقیمی بین جنسیت سخنور و کاربرد ن. گ ها برای نقش متنی یا بینا فردی در گفتمان می‌باشد.

جدول ۶. مقایسه نقشهای متنی و بینا فردی نشانه‌های گفتمانی در گفتمان زنان و مردان فارسی زبان

جنسیت	کاربرد ن. گ برای نقش متنی	کاربرد ن. گ برای نقش بینا فردی
مرد	۶۰	۴۱
زن	۴۹	۷۸

نمودار ۴. مقایسه نقش‌های متنی و بینا فردی نشانه‌های گفتمانی بین زنان و مردان فارسی زبان

یافته‌ها و بحث

در مکالمات روزانه و عادی سخنوران فارسی زبان از کلماتی مانند *نه/نه بابا*، *ببین*، *آره*، *حالا*، *دیگه*، *می‌دونی*، *ولی* و مکرراً استفاده می‌کنند. اما وقتی از آنها درباره این عناصر زبانی و اینکه چرا از آن استفاده می‌کنند، سؤالی پرسیده شود جواب مشخص و قانع کننده‌ای وجود ندارد و هیچ‌کس تعریف قانع کننده‌ای از آنها ارائه نمی‌دهد.

مطالعه‌ی حاضر که تحقیقی تحلیلی- توصیفی است با به‌کارگیری پیکره ۳۱۰۵ کلمه‌ای به بررسی کمی و کیفی ن.گ ها در گفتمان سخنوران زن و مرد فارسی زبان با لهجه تهرانی پرداخته است. این پیکره شامل ۱۴ مکالمه ضبط شده می‌باشد. این مکالمات بین ۲۱ زن و مرد فارسی زبان در موقعیت‌های روزمره و عادی انجام گرفته است. روی هم رفته ۳۴ نوع نشانه گفتمانی ۲۵۴ بار در گفتمان سخنوران شناسایی و ثبت شدند که در بین آنها *نه/نه بابا* بالاترین کاربرد را در گفتمان زنان و مردان فارسی زبان داشت (۱۲/۹۹٪).

مقایسه میانگین ن.گ ها در گفتمان زنان و مردان نشان می‌دهد که گرچه زنان بیش از مردان از این عناصر زبانی در گفتمان خود استفاده کرده اند (۱۳۸ مورد برای زنان در برابر ۱۱۶ مورد برای مردان) اما نتیجه تست کای-اسکوار این تفاوت را معنادار نشان نمی‌دهد ($P=0/157 > 0/05$). به عبارت دیگر جنسیت سخنور نمی‌تواند به عنوان عامل تاثیر گذاری بر کار برد ن.گ ها در گفتمان محسوب شود.

نتیجه‌ی تحقیق حاضر یافته‌های هولمز (۱۹۸۶)، ارمان (۲۰۰۱) و شلف^{۳۷} (۲۰۰۵) را تأیید می‌کند. اما با نظریه برینتون (۱۹۹۶) که ن.گ ها را مشخصه بارز و ویژه گفتار زنان می‌داند، در تناقض است. همچنین یافته‌های مطالعه حاضر با نتایج تحقیق کروچر (۲۰۰۴ ص: ۴۳) همسو نیست؛ چرا که کروچر بر این باور است که «زنان بیش از مردان ترجیح می‌دهند از ن.گ ها استفاده کنند». در همین راستا متی^{۳۸} (۲۰۱۱: ۲۱۳) عقیده دارد که «استفاده از ن.گ ها تحت تاثیر مستقیم جنسیت سخنور است». او در جای دیگر می‌گوید که «زنان خیلی بیشتر از مردان از ن.گ ها استفاده می‌کنند» (۲۲۰).

مقایسه‌ی کاربرد ن.گ ها توسط سخنوران زن و مرد فارسی زبان برای اهداف متنی/ بینا فردی نشان داد که زنان بیشتر از این عناصر زبانی برای اهداف بینا فردی استفاده می‌کردند در حالی که مردان بیشتر روی نقش متنی آنها تأکید داشتند. به بیان دقیق تر ترجیح زنان در استفاده از ن.گ ها برای اهداف بینا فردی مربوط به تمایل آنها در ایجاد و برقراری ارتباط و تداوم آن است. برای زنان نشان دادن همراهی و هم دردی با گوینده، واکنش مثبت به گفتمان مخاطب، تأیید گفته گوینده با نشان دادن موافقت، تردید و شک در درستی گفتمان به نشانه انعطاف پذیری استراتژی‌هایی هستند که به او کمک می‌کنند تا به نتیجه مطلوب که همانا برقراری ارتباط و حفظ آن است دست یابد. ولی برای مردان ن.گ ها می‌توانند ابزار زبانی مناسبی برای در دست گرفتن سکان گفتگو، حفظ آن، پر کردن وقفه و مکث برای فکر کردن، خاتمه دادن به گفتگو و نشان دادن تضاد میان گزاره‌ها باشد.

کاربرد نتایج تحقیق

با در نظر گرفتن این واقعیت که برای مطالعات زبانشناسی داشتن پیکره‌ای برای هر زبان یک ضرورت به شمار می‌آید، مکالمات ضبط شده برای مطالعه حاضر می‌تواند بخشی از پیکره گفتاری زبان فارسی تلقی شود که برای اهداف متفاوتی مورد استفاده پژوهشگران و زبان‌شناسانی که علاقمند مطالعه بر روی زبان گفتاری روزمره و واقعی هستند، قرار بگیرد. همچنین برنامه نویسان آموزشی و مؤلفان کتب درسی می‌توانند یافته‌های تحقیق حاضر را در تألیف کتب آموزش دستور زبان فارسی به کار گیرند. ن.گ ها به عنوان عناصر زبانی

37. Schleef

38. Matei

که کاربرد زیادی در زبان محاوره فارسی دارد و کمک به سلیس صحبت کردن می‌کنند در کتب آموزش زبان فارسی که برای زبان آموزان خارجی که علاقمند به یادگیری زبان فارسی هستند، می‌توانند گنجانده شوند.

مدل پیشنهادی برای بررسی ریز نقش‌های ن.گ ها در این مطالعه کمک به تکمیل و بسط مدل پیشنهادی برینتون (۱۹۹۶) می‌کند. افزودن بعضی ریزنقش‌ها در سطح بینا فردی که بر اساس نقش‌های تعریف شده برای ن.گ های فارسی انجام شده مدل دو لایه‌ای برینتون را کامل می‌کند.

نتایج تحقیق

علی‌رغم این واقعیت که ن.گ ها مکرراً در گفتمان روزمره سخنوران فارسی زبان استفاده می‌شوند، اما تعداد مطالعات و بررسی ها بر روی این عناصر زبانی از تعداد انگشتان دست هم کمتر است. دغدغه اصلی مطالعه‌ی حاضر بررسی پدیده جنسیت و تفاوت گفتمانی از منظر کاربرد ن.گ ها در گفتمان سخنوران زن و مرد فارسی زبان با لهجه تهرانی بود. برای دستیابی به اهداف این مطالعه ، ۱۴ مکالمه روزمره و عادی شامل گروه‌های دو و چند نفره از افراد درجه یک و دو خانواده و دوستان ضبط و مورد بررسی قرار گرفتند. نتیجه تجزیه و تحلیل کمی و کیفی داده‌ها نشان داد که رابطه مستقیمی بین جنسیت سخنور و کاربرد ن.گ ها وجود ندارد، اما جنسیت می‌تواند عامل مؤثری بر کاربرد ن.گ ها برای اهداف متنی و یا بینا فردی در گفتمان باشد. این تفاوت می‌تواند به دلایل مختلفی مربوط باشد، از جمله جایگاه اجتماعی که مردان در جامعه ایرانی دارد. همه ما بارها شاهد توانایی و جسارت مردان در ابراز عقیده و دفاع از آن ، در دست گرفتن گفتگو ، مخالفت با گوینده و ... بوده‌ایم. در حالی که تردید و عدم اطمینانی که در گفتمان زن ایرانی مشاهده می‌شود ، انعطاف پذیری، مشارکت و همدردی، تمایل به ایجاد رابطه و حفظ آن از جمله مشخصات بارز گفتمان زن ایرانی است.

منابع و مأخذ

- ۱- افتخاری، معصومه. (۱۳۷۸). قطع گفتار در گفتگوهای خانوادگی زوج‌های فارسی زبان تهرانی. به راهنمایی دکتر یحیی مدرسی، کارشناسی ارشد زبان شناسی همگانی،

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

- ۲- رحمتیان، روح‌الله؛ اطرشی، محمدحسین. (۱۳۸۶). بررسی نقش جنسیت در فرآیند یادگیری زبان خارجی. پژوهش‌نامه علوم انسانی دانشگاه شهید بهشتی، ویژه‌نامه زبان‌شناسی، شماره ۵۵.
- ۳- عاملی موسوی، بهناز. (۱۳۶۸). گفتار مؤدبانه و جنسیت در فارسی تهران. به راهنمایی دکتر علی اشرف صادقی، کارشناسی ارشد زبان شناسی همگانی، دانشگاه تهران.
- ۴- عسگری، معصومه. (۱۳۷۵). تفاوت‌های تلفظی زنان و مردان در فارسی تهرانی. به راهنمایی دکتر یحیی مدرسی، کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- ۵- فارسیان، محمدرضا. (۱۳۷۸). جنسیت در واژگان. به راهنمایی دکتر علی افخمی، کارشناسی ارشد زبان شناسی همگانی، دانشگاه تهران.
- ۶- مهدی پور، مرجان. (۱۳۷۸). بررسی قدرت در گفتار زنان و مردان فارسی زبان. به راهنمایی دکتر یحیی مدرسی، کارشناسی ارشد زبان شناسی همگانی، دانشگاه علامه طباطبایی.